

Tulajdonnév vagy a tulajdon neve?

A nevek és a névtelenség szerepe Margaret Atwood A Szolgálólány meséje és a Testamentumok című regényeiben

1. Bevezetés. Margaret Atwood ismert disztópiája, az 1985-ben megjelent A Szolgálólány meséje (Atwood 2017, 2021a) és annak 2019-ben megjelent folytatása, a Testamentumok (Atwood 2019a, 2019b) egy olyan elképzelt jövőt ábrázol, amelyben a terméketlenség Amerika legnagyobb problémája. Ezt egy új – bár korábbi történelmi példákhoz némileg hasonlító – társadalmi berendezkedéssel kívánja megoldani az ország irányítását egy puccs során átvevő közösség, amely az országot Gileáddá nevezi át. Ebben a keresztény alapokra épülő, ám a Bibliát önnön érdekei szerint értelmező világban minden azt a célt szolgálja, hogy a társadalom felső rétegének így vagy úgy lehessen gyermeke. A nőket és a férfiakat is különböző társadalmi osztályokba sorolják, nagyrészt korábbi életüknek a jelen rendszer szabályaihoz való igazodása, a hatalomátvitelben való részvételük és a nők esetében termékenységük alapján.

Jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy a regényekben megjelenő társadalmi osztályok megnevezései, illetve a fontosabb szereplők nevei, nevük megváltozása vagy névtelenségük mit mond el Gileád működéséről: miképp használják a hatalom birtokosai a neveket, megnevezéseket arra, hogy Gileád minden intézményét a valláshoz kapcsolják, és a névváltoztatás miként válik cselekményszervező hatásúvá a Testamentumokban. Néhol kitérek a 2017-ben induló televíziós sorozatadaptáció és a regények különbségeire is, a vizsgálat középpontjában azonban a regények állnak. Mivel a sorozatban Gileád világa tovább épül, sok új szereplővel és cselekményszállal bővül, a nevek száma jóval nagyobb, illetve a sorozat nem él a regényekben használt elbizonytalanító megoldásokkal (például a regényekből nem ismerhetjük bizonyosan sem a főszereplőnek, sem Parancsnokának a nevét). A Nénik névváltoztatásának szokása viszont a sorozatban nem jelenik meg: Lydia néni ott a múltban is a *Lydia* nevet viselte. Emellett a sorozat műfaji sajátosságaiból adódik, hogy egyetlen olvasat mellett teszi le a voksát, míg az első regény nyílt végű. A névhasználat kérdése így bár a sorozatban is jelentős, némileg mégis kisebb hangsúlyt kap, mint a regényekben.

A következőkben először a gileádi nők, majd a férfiak osztályainak megnevezéseit és a fontosabb szereplők neveit elemzem, majd kitérek a gileádi névadás szokásainak, valamint az ország és az intézmények neveinek vizsgálatára, végül pedig a Testamentumokban megjelenő névváltoztatásoknak, illetve a Gileád utáni korszakból megismert neveknek a jelentőségéről írok.

2. Nők Gileádban. A nők világa áll a regények középpontjában. A Szolgálólány meséje egyes szám első személyű narrátora Fredé, egy Szolgálólány, akit az országból való menekülés alatt fogtak el és szakítottak el férjétől és kislányától. Bár házas és termékeny, korábbi élete mégsem felel meg Gileád szabályainak, hiszen eleinte a férje szeretője volt, majd a férfi elvált, és összeházasodtak. Most egy Parancsnokhoz, Fredhez

van beosztva, feladata pedig az, hogy a szigorúan szabályozott együttlétek gyümölcsként gyermeket hordjon ki a férfinak. A Testamentumokban a nők más osztályainak életébe is nagyobb betekintést nyer az olvasó. A három egyes szám első személyű elbeszélő egyike egy Alapító Néni, Lydia néni. Bár a másik két narrátor féltestvér, nem ismerik egymást. Az egyikük, Agnes Jemima egy Parancsnok és Felesége gyermekeként nő fel Gileádban, Feleségnek készül, majd Novíciának áll, és később a *Victoria néni* nevet veszi fel. A másikuk Kanadában nő fel egy látszólag átlagos családban *Daisy* néven, ám később kiderül, hogy ő a *Kis Nicole*, az a jelképpé vált csecsemő, akit Szolgálólány anyja kicsempészett Gileádból. Miután nevelőszülei halálát követően Daisy megtudja származásának történetét, tinédzserként *Jade* néven tér vissza Gileádba, hogy információkat csempésszen ki a Földalatti Nőútnak, a mozgalomnak, amely Gileádot szeretné megbuktatni. Mindkét regény tartalmaz emellett egy „részleges átírat[ot]” (Atwood 2021a: 467) a „gileádi tanulmányok” (Atwood 2021a: 467) vagy „[g]ileádisztika” (Atwood 2019a: 595) – természetesen szintén fiktív, a regény szerint már a Gileád utáni világban tartott – szimpóziumáról, A Szolgálólány meséjében a tizenkettedikről, a Testamentumokban a tizenharmadikról. A regények világának ezen újabb időskijában az olvasók által megismert narratívák más megvilágításba kerülnek: történészek vizsgálják őket mint egy már rég letűnt korszakból fennmaradt, töredékes szövegeket, igyekezve azonosítani narrátorait és egyéb karaktereiket.

A szélsőségesen patriarchális Gileádban a nőknek igen kevés joguk van, és még ezek is szigorúan szabályozottak. A következő osztályokba sorolhatják őket: *Nénik (Aunts)*, *Feleségek (Wives)*, *Szolgálólányok (Handmaids)*, *Márták (Marthas)*, *Gazdasszonyok (Econowives)*, az ún. Jézabelben dolgozó prostituáltak és a *Nemnők (Unwomen)*. A különböző osztályok megnevezései az angol eredetiben és a magyar fordításban is nagybetűvel szerepelnek, mintegy tulajdonnevesülnek, így jelezve, hogy korábbi jelentésük megváltozott Gileád világában.

A Nénik a női társadalom vezetői, ők biztosítják a fiatal Feleségnek készülő lányok oktatását, és a Szolgálólányok – nevezzük így – képzését, valamint a vérvonalakat is ők vezetik. Szorosan kapcsolódik szerepük a valláshoz, hiszen a kereszténységen alapuló, annak bizonyos tanításait kiemelő, másokat elhallgató gileádi vallás, melyet Atwood A Szolgálólány meséjéhez írt Bevezetésében a tizenhetedik századi puritanizmushoz vezet vissza (Atwood 2021b: 8), nem csupán a lelki élet szervezője, hanem a társadalom is annak szabályai szerint épül fel. A Nénik így egyfajta apácaszerep megtestesítői: nem házasodhatnak, életük nagyrészt egy zárt női közösségben telik, segítik a nők lelki életét, illetve biztosítják a fiatal lányok oktatását és felkészítését a házasságra. A *Néni* megnevezés megbízhatóságot sugall, s az apácákra használt *nővér (sister)* lehet a mintája. Fontos különbség ugyanakkor, hogy az *Aunt* ’nagynéni’ az idősebb női rokon megnevezése, így egyértelműen jelzi azt is, hogy minden tekintetben a többi nő felett állnak, azok vezetői, nem csupán nővéreik. Bár a *Néni* fordításban nincs benne ez a rokoni kapcsolat, ez is egyértelműen hierarchikus (gyermek-felnőtt) kapcsolatot jelez. ANNE K. KALER viszont a Szolgálólányokat kapcsolja az apácákhoz (KALER 1989); erre utalás is van a regényben (KALER ezt választotta tanulmánya címéül), amikor Fredé így írja le a ruháját: „Vérrel hintett apáca” (Atwood 2021a: 30). Ám az őket felkészítő, zárt női közösségben élő Nénik világa is legalább annyira kapcsolható az apácákhoz, ráadásul még a Szolgálólányokra rákényszerítik a szerepet, a Nénik maguk dönthetnek a csatlakozásról. Ahogy a Testamentumokban láthatjuk, míg a korai Néniknek tulajdonképpen nincs más lehetőségük a túlélésre, mint a Néni szerep elfogadása, Gileád

kialakulása után a fiatal nők már szabadabban dönthetnek a Nénikhez való csatlakozásról, bár az ő lehetőségeik is korlátozottak.

A Néniktől elvárt, hogy nevet változtassanak; a Történeti feljegyzések A Szolgálólány meséjéről című függelékben a Fredé-féle kéziratot elemző fiktív előadásban ezt olvashatjuk: „Ki másnak jutott volna eszébe a Jákob Fiai Kutatásszervező Központ szakértői közül, hogy a Nénik a Gileád előtti korszak ismerősen csengő, ezért megnyugtatóan ható női termékeinek nevét vegyék fel – kozmetikai cikkeket, süteményekét, fagyasztott édességeket, sőt gyógyszereket?” (Atwood 2021a: 483). A később Néninek tanuló lányok már egy meghatározott listából választhatnak nevet: „Létezett egy jóváhagyott névlista, amit Lydia néni és a többi rangidős társa állított össze. Becka azt mondta, ezek a nevek olyan termékek nevéből származnak, amelyek egykor közkedveltek voltak a nők körében, és emiatt megnyugtatónak találják őket, de ő maga nem tudta, mik lehettek ezek a termékek. A velünk egyidősek közül senki sem tudja, tette hozzá” (Atwood 2019a: 428).

CHARLOTTE TEMPLIN megállapítja, hogy az első kötetben megjelenő Nénik (Elizabeth, Helena, Lydia és Sara) bibliai nevet viselnek: az *Elizabeth* név (magyar megfelelője: *Erzsébet*) utalhat Keresztelő Szent János édesanyjára; a *Helena* név (magyar megfelelője: *Ilona*) Nagy Konstantin császár édesanyjára, akiről azt tartják, hogy megtalálta Jézus Krisztus keresztjét; a *Lydia* név (magyar megfelelője: *Lidia*) az első nőre, akit Pál apostol megkeresztelt Európában; a *Sara* (magyar megfelelője: *Sára*) pedig Ábrahám feleségére (TEMPLIN 1993: 150). A *Helena* név valójában nem bibliai, mégis szorosan kapcsolódik a kereszténységhez, hiszen Szent Ilonára utal. Mindez azonban csupán látszólag áll ellentétben a nőket célzó termékek nevének választásával, hiszen ezek a nevek egyszerre eredeztethetők a fentebb említett, kereszténység számára fontos nők neveiből és egy-egy márkanevből. TEMPLIN feltételezi, hogy az *Elizabeth* név az Elizabeth Arden kozmetikumokra és a Betty Crocker ételmárkára, a *Helena* név a Helena Rubinstein kozmetikumokra, a *Lydia* név a női panaszokra kifejlesztett Lydia Pinkham gyógyszerre, a *Sara* pedig a Sara Lee fagyasztott édességekre utalhat (TEMPLIN 1993: 150). Az *Elizabeth*, *Lydia* és *Sara* nevet a Betty Crocker márka kivételével KALER is ugyanezekhez a márkákhoz köti, és hozzáteszi, hogy „ezek a nevek felforgatják a vallási konnotációkat, és kiterjesztik a szatírákat a tisztán vallási eredetükön túlra, mivel a köztudatban a nőgyógyászathoz és a női egészséghez kapcsolódnak” (KALER 1989: 48, saját fordítás). Olyan termékek nevei ezek, amelyek a Szolgálólányok számára tiltottak (édességek, kozmetikumok), illetve egy gyógyszeré, miközben gyógyszereket adnak a Szolgálólányoknak, hogy együttműködőek legyenek (KALER 1989: 48). Ez utóbbiban ugyan nem biztos Fredé, csupán sejtí, hogy ezért voltak sokszor fáradtak, amikor Szolgálólánnyá képezték ki őket. Emellett azonban beszédes, hogy a Lydia Pinkham gyógyszer éppen menstruáció és menopauza során fellépő panaszok enyhítésére fejlesztették ki, hiszen Gileádban elítélik a női szaporodórendszerbe való beavatkozást, a fogamzásgátlókat, az érzéstelenítést a szülés során, sőt az orvosok is csak a legszükségesebb esetben léphetnek közbe a szülésnél. Azzal érvelnek, hogy az érzéstelenítés rosszat tenne a kisbabának, illetve a vallási előírásoknak sem felelne meg (Atwood 2017: 114).¹ TEMPLIN úgy gondolja, hogy a Nénik márkanevek nyomán kapott nevei utalnak arra, hogy manipulálják a többi nőt (TEMPLIN 1993: 150). Az egyik Alapító Néni, Vidala az első kötetben nem jelenik meg. Neve nem bibliai név, hanem a híres brit fodrász, Vidal

¹ Ez a szövegrész némileg hibásan szerepel a magyar fordításban (Atwood 2021a: 188).

Sassoon hajápoló márkájára utalhat,² így tehát egy férfinév feminizált változata lehet. Ez jelzi, hogy státuszában Vidala néni a többi nő és a férfiak között áll Gileád kialakulásakor. Nem mehetünk el azonban amellett sem, hogy a *vida* szó 'élet'-et jelent portugálul és spanyolul, tehát emiatt is beszédes választás lehet az első Néni számára.

A Testamentumokban megemlített listán, melyről a Néninek készülő lányok választgatják ki neveiket, olyan nevek szerepelnek, mint a *Maybelline*, egy manapság is népszerű sminkmárka neve. A fentebb idézett részletből kiderül, hogy bár a nevek a Gileád kialakulása idején született generáció számára már nem jelentenek semmit, korábban ismerősséget sugározhattak a nőknek, és megnyugtathatták őket. Ez a funkció a Szolgálólányok kiképzése során lehetett a legfontosabb. A névváltoztatás ezen módja emellett utalhat arra, hogy a nők közül a Nénik állnak a legközelebb a korábbi Amerika világához: olvashatnak, írhatnak, sőt még a munkájukat is megfizetik, bár csupán korlátozottan felhasználható zsetonokkal. Emellett azonban az intelligens, tanult és rendszernek behódoló nők szerepének fontosságát kisebbítik is azáltal, hogy szépségápoló szerek, édességek és gyógyszerek neveit viselik.

FARKAS TAMÁS (2014: 126) megállapítása szerint „az új identitáshoz gyakran új név szükséges; például ott találjuk az Ó- és Újszövetségben [...], a különböző vallások szerzetesi névváltoztatásaiban, de bizonyos értelemben a házassági nevek felvételében is”. HAJDÚ MIHÁLY szerint a rituális névcseré maradt fenn „a római katolikus szerzetesek, apácák rendbe való belépésekor, a pápa megválasztásakor kapott új név fölvetelésében. [...] Az új életforma szimbóluma az új név választása: az embernek nemcsak az állapota, hanem a jelleme is megváltozik az új név által. Az apáca- és szerzetesrendekben a hagyományok, az addigi szokások befolyásolják a fölavatandókat (a névválasztókat) és a neveket jóváhagyókat, amikor döntenek az új név fölveteléről.” (HAJDÚ 2003: 105.) Az új név választása így az apácákhoz kapcsolja a Néniket, illetve jelzi – ahogy a Szolgálólányok esetében is –, hogy korábbi identitásuk már a múlthoz tartozik, a családjuk (a Gileádban felnőttek esetében az anyjuk) által választott név helyett maguk választhatnak újat, családjuk helyett már elsősorban a Nénikhez tartoznak. Tulajdonképpen a fiatal Novíciák számára ez a családjuk, illetve a Gileád által nekik szánt Feleség-szerepből való kibúvás szinte egyetlen lehetséges módja, hiszen a Nénik megvédik a lányokat családjuk haragjától.

A fiatal, Néninek készülő lányok életét a Testamentumokban ismerhetik meg az olvasók. Őket *Novíciá*-nak, majd külföldi missziójuk során *Gyöngyleány*-nak nevezik: elvárják tőlük, hogy egy megtért fiatal lánnyal jöjjenek vissza, akire *Gyöngy*-ként hivatkoznak. A magyar fordításban a *Novícia* megnevezés tovább erősíti a Nénik apácákhoz való hasonlóságát. Az eredetiben *Supplicant*-ként, azaz 'kérelmező'-ként hivatkoznak ezekre a nőkre. A *Gyöngy*, illetve *Gyöngyleány* elnevezés valószínűsíthetően az alábbi bibliai idézetből származik, amely az Igazgyöngy Házassági Előkészítő jelmondata is: „Derék asszonyt kicsoda találhat? Mert ennek ára sokkal felülhaladja az igazgyöngyöket” (Péld. 31,10; idézi Atwood 2019a: 240). De *Gyöngy*-ként hivatkoznak nemcsak a megtért lányokra, akiket külföldről csábítanak Gileádba, hanem a Gileádban született, Feleségnek készülő fiatal lányokra is, sőt a Szolgálólányoknak is azt tanácsolja Lydia néni, hogy gyöngyökként gondoljanak magukra (Atwood 2021a: 187). A Gyöngyleányok, akik-

² Vidala néni nevének a *Vidal Sassoon* márkanevből való származtatását már egy internetes fórumon is felvetette egy kommentelő (https://www.reddit.com/r/TheHandmaidsTale/comments/e5wjfa/spoilers_book_2_aunt_vidalas_name/). (2024. 02. 26.)

nek feladata a fiatal lányok megtérítése, gyöngysort viselnek, mely mintegy szimbolizálja, hogy Gyöngyöket gyűjtenek; az általuk viselt gyöngysor azonban hamis, ami jelzi ígéreteik hamisságát és céljuk tisztátalanságát.

A *Parancsnokfeleségek* vagy igen gyakran *Feleségek* megnevezés nem csupán azt jelöli, hogy ezek a nők a korábbiakban tárgyalt csoportokkal ellentétben házasok, hanem azt is, hogy a Gileád létrehozásában és fenntartásában fontos férfiak házastársai. Ezek a nők megtarthatják korábbi nevüket, ám érdekes módon sosem hivatkoznak rájuk teljes névvel a regényekben, csupán keresztnévvel. Feltételezhető, hogy viszonylag kevés ilyen nő létezik Gileádban, így a keresztnév használata is elegendő. Érdekes különbség, hogy a *Commander's Wife* vagy röviden *Wife* magyar megfelelőjeként a Mohácsi Enikő által fordított A Szolgálólány meséjében a *Parancsnokné*, *Parancsnokfeleség*, illetve *Feleség* megnevezés is feltűnik, a folytatásban, melyet Csonka Ágnes fordított, az angol eredetinek megfelelően csupán egyszer jelenik meg a *Parancsnokfeleség*, minden más alkalommal a rövidebb *Feleség* megnevezéssel hivatkoznak rájuk. A *Parancsnokfeleség* azért szerencsésebb választás a *Parancsnokné*-nál, mert a *-né* asszonynévképző csupán egy betűben különbözik a Szolgálólányokra használt *-é* birtokos személyjeltől.

A Szolgálólány meséjének egyik fontos szereplője Serena Joy (röviden *Serena*), annak a Parancsnoknak a Felesége, akihez beosztják a főszereplőt; ezen a néven Gileád előtt egy „gyerekeknek szóló gospelműsor” (Atwood 2021a: 42) vezetősopránja volt. Neve egyértelműen beszélő név, a *serene* angol szó jelentése ’nyugodt, békés’, míg a *joy* ’nagy öröm’-öt jelent. Neve szöges ellentétben áll a „[m]egkeseredett és féltékeny” asszony személyiségével, ahogy ezt TEMPLIN megjegyzi (1993: 151, saját fordítás). Emellett ironikus, hogy egy korai keresztény szent neve is *Serena* (TEMPLIN 1993: 151). KALER szatirikusnak tartja a nevet: úgy véli, az idős *Sára* (*Sara*) öröme utal a Bibliában, aki eredetileg a *Szárai* (*Sarai*) ’aki nevet’ nevet viselte, és aki nevetett, amikor megtudta, hogy várandós (KALER 1989: 48). A *Serena Joy* felvett név; az asszony korábbi neve a narrátor emlékei alapján *Pam* volt: „Serena Joy, micsoda idétlen név. Régen hajfíxálót hívtak így. *Serena Joy* – jól mutatna feliratként egy flakonon, amelynek az elején arany csipkés szegélyű rózsaszín ovális háttérben egy női fej látszik profilból. Annyi név közül választhatott volna, miért épp ez tetszett neki? Régen nem ez volt az igazi neve, hanem Pam. Olvastam az életrajzát valami hírmagazinban, jóval azután, hogy először énekelni láttam az egyik vasárnap reggeli műsorban [...] Akkortájt már nem énekelt, hanem beszédeket mondott. Ahhoz nagyon értett. Az otthon szentségéről szónokolt, arról, hogy a nőknek a családi tűzhelyet kellene őrizniük. Serena Joy maga nem így tett, s mulasztását úgy tüntette föl, mintha a köz javáért cselekedne.” (Atwood 2021a: 84–85, kiemelés az eredetiben.) Érdekes megoldás, hogy a befolyásos Parancsnok felesége éppúgy egy nő által használt és kedvelt termék nevét választotta sajátjaként, mint ahogy azt később a Néniktől várják el. Talán éppen innen jön az eljárás, hiszen szónokként éppúgy a nők bizalmát szerette volna elnyerni, mint később a Nénik. Továbbá lehet, hogy férjétől ered ez a fajta névválasztás. A fiktív Pieixoto professzor ugyanis, akinek a főszöveget vizsgáló előadását a regény végén olvashatjuk, azt sejtí, hogy a *Fred* név Frederick R. Waterfordot takarja, aki korábban piackutatással foglalkozott; Gileád létrehozásakor valószínűsíthetően ő tervezte meg a gileádi nők ruháit, és a Nénik névváltoztatási szokásának kitalálója lehet (Atwood 2021a: 480–483). A *Pamela* név jelentése ’mézzel tele’ (LADÓ 1971: 96), így ez a név is ellentétben áll a szereplő

viselkedésével, ugyanúgy álcaként működik, mint később választott neve. Emellett Samuel Richardson 1740-es *Pamela; or, Virtue Rewarded* (Pamela, avagy az erény jutalma) című levélregényére utalhat, amelyben egy szolgálólányt feleségül vesz a munkáltatója, miután a lány bizonyította feddhetetlen erényességét, és ellenállt a férfi csábítási kísérleteinek. Serena számára az erény jutalma a gileádi Feleség-szerep, és minden, ami azzal jár. A fentebb említett fiktív kutató, mikor Fred kilétét vizsgálja, azt feltételezi, hogy csupán a narrátor találta ki a *Serena Joy* nevet: „Mindazonáltal sem Judd, sem Waterford feleségét nem hívták sem »Pam«-nek, sem »Serena Joy«-nak. Az utóbbi, úgy látszik, a szerző némiképp rosszmájú koholmánya lehetett. Judd feleségének Bambi Mae volt a neve, Waterfordénak Thelma. Az utóbbi ugyan egy időben valóban tévés személyiség volt az említett műsorokban.” (Atwood 2021a: 484.) A kutató végül arra jut, hogy *Waterford* lehetett a Parancsnok, így *Thelma* lehetett felesége eredeti neve, mely a görög *thelēma* szóból eredhet, és ’kívánság’-ot, ’akarat’-ot jelent (HANKS–HARDCASTLE–HODGES 2006: 259). Ez sokkal inkább utalhat az erős akaratú nőre, aki saját elközelését másokra is rá szeretne volna erőltetni.

A Szolgálólányok – a Nénikhez hasonlóan – új szerepükkel új nevet kapnak, ám ők nem maguk választanak: nevüket annak a Parancsnoknak a keresztnévéből képezik, akinek a házába kivezénylik őket; angolul az *of*-prepozícióval, a magyar fordításban az *-é* birtokos személyjellel. Mikor másik Parancsnok házába kerülnek, nevük is megváltozik. FARKAS így ír a nevek használatának jelentőségéről: „A nevek használatának elsődleges oka a kommunikációs szempont: a nyelvi gazdaságosságra törekvés és az egyértelműsége törekvés egyszerre és magas fokon realizálódik bennük.” (FARKAS 2014: 125.) A Szolgálólányok esetében a többszörös névváltás miatt nem valósul meg az egyértelműsége törekvés, hiszen mindig, mikor egy új Parancsnokhoz kerülnek, új nevük lesz. Ez jelzi, hogy a Nemnőkhöz, illetve a prostituáltakhoz hasonlóan önállóan nincs helyük Gileád világában, csupán akkor, ha legalábbis lehetséges, hogy egy Parancsnok gyermekével várandósak. Nevük önmagában tárgyiasító gesztus: mindenki számára egyértelműen jelzi, hogy nem csupán az adott Parancsnok háztartásához tartozó személyzetnek tekintik őket, hanem tulajdonnak.

A Szolgálólány meséje főszereplőjének neve az angol eredetiben *Offred*, magyarul *Fredé*. BÉNYEI TAMÁS (2007: 82), ANNE K. KALER (1989: 47) és CHARLOTTE TEMPLIN (1993: 148) is felveti, hogy az *Offred* angol név az *offered* ’felajánlott’ szóra hasonlít. BÉNYEI és KALER emellett a név *afraid* ’félteni’ és az *off-red* ’nem teljesen vörös’ szavakhoz való kapcsolódását is megemlíti (BÉNYEI 2007: 82; KALER 1989: 47). Továbbá KALER a névnek az *of-red* ’vörösből való’ szóhoz való hasonlóságát a Szolgálólányok által kötelezően viselt vörös ruha miatt tartja jelentősnek. BÉNYEI szerint a névnek az *off-red* szóhoz való hasonlósága azt mutathatja, hogy Offredet/Fredét „nem határozza meg az általa viselt ruha és azonosság” (BÉNYEI 2007: 82). KALER szerint azonban arra utal, mikor a nő Nickkel szeretkezve leveszi a ruháját (*Off red*), feltételezhetően az *off* angol szó ’el, le’ jelentése miatt (KALER 1989: 47). A regényhez írt Bevezetésében Atwood is megemlíti, hogy az *Offred* névben benne rejlik az *offered* szó, ám emellett azt is jelzi, hogy a névalkotás ilyen módját vezetéknevekről mintázta: „A név egy férfi keresztnévéből és egy birtokos jelből áll, amilyen a francia »de« vagy a német »von« vagy mint a »-son« toldalék az angolban, például olyan neveknel, mint a Williamson” (Atwood 2021b: 9–10).

THEO FINIGAN (2011: 447–448) szerint a Szolgálólányok átnevezésével a nők múltját és egyéni szubjektivitásukat szeretnék eltörölni. A Szolgálólányoknak nincs vezetéknevük és keresztnévük, csupán egyetlen nevük van, mely azt jelzi, hogy melyik Parancsnok háztartásához tartoznak. FARKAS így vélekedik a névadás és a név elvételenek jelentőségéről: „A nevek identitásképző és -kifejező szerepét leginkább a személynevek körében azonosíthatjuk. A kapott név az individualizáció eszköze, míg a név elvétele, használatának kiiktatása a deperszonalizáció fegyvertárába tartozik” (FARKAS 2014: 127). KOROMPAY KLÁRA szerint „nyilvánvaló, hogy ami a névvel történik, az mindig az emberrel történik” (KOROMPAY 1999: 291). TEMPLIN úgy fogalmaz, hogy „[a]z úgynevezett Szolgálólányoktól ellopják identitásukat és még a keresztnévüket is” (TEMPLIN 1993: 145, saját fordítás). Korábbi vezetéknevük elvétele szimbolikusan végleg elszakítja őket családjuktól is, hiszen a legtöbb esetben valószínűsíthetően apjuk vezetéknevét viselték születésüktől, vagy férjük vezetéknevét vették fel. Bár a szereplőket néhány kivételtől eltekintve keresztnéven ismerhetjük – erről a későbbiekben lesz még szó –, feltételezhetjük, hogy a Parancsnokoknak és a Feleségeknek a Szolgálólányokkal ellentétben van vezetéknevük. NOVÁK ZSÓFIA (2017: 116) így magyarázza, hogy miért nem a Parancsnokok vezetéknevéből képezik a Szolgálólányok nevét: „Felmerülhet a kérdés, hogy miért nem a Parancsnokok vezetékneve szolgál a megjelölés alapjául – ennek oka egyrészt abban keresendő, hogy az adaptációval ellentétben az alapműben Fredé előtt a Parancsnok vezetéknevét szándékosan titokban tartják (kiléteről a »Történeti feljegyzésekben« találgatnak). Ennél viszont talán valószínűbb indok lehet az, hogy míg a vezetékneven a Parancsnok osztozik a feleségével, a keresztnéve csak az övé: ilyen értelemben pedig, a Feleséggel való osztozás minden látszatának ellenére, a Szolgálólány kizárólag az ő tulajdona.”

A főszereplő eredeti neve ki sem derül A Szolgálólány meséjében. Atwood így ír erről a döntéséről: „Miért nem tudjuk meg soha a központi figura igazi nevét? Ezt gyakran kérdezik. Azért, válaszolom, mert a történelem során annyi embernek változott vagy tűnt el a neve. Néhányan úgy vélik, Fredé igazi neve June, mivel a nevek közül, amelyeket a Szolgálólányok a hálóteremben elstutognak, egyedül a June nem tűnik fel újra. Ez eredetileg nem jutott eszembe, de passzol, úgyhogy az olvasók nyugodtan gondolhatják így, ha akarják.” (Atwood 2021b: 10.) A sorozatadaptáció is a *June* nevet használja a főszereplőre. TEMPLIN is megemlíti még az Atwood által 2017-ben írt Bevezetés megjelenése előtti tanulmányában, hogy a hónap neveként „fiatalságot és ártatlanságot sugall[ó]” *June* lehet a főszereplő neve (illetve hogy tudomása szerint először MARY MCCARTHY írta le ezt), ami mutatja, hogy az elgondolás a szakirodalomban is megjelent korábban (TEMPLIN 1993: 149, saját fordítás). Saját neveik elstutogása mutatja, hogy a Szolgálólányok ezek fenntartásával, titkos használatával próbálják megőrizni korábbi identitásukat, hiszen míg valaki tudja az igazi nevüket, addig léteznek az igazi énjük: „Megtanultunk szinte hangtalanul stutogni. Amikor a Nénik nem figyeltek oda, kinyújtott karral megérintettük egymás kezét a félhomályban. Szájról olvasunk, félrefordított fejünket a matraca szorítva lestük egymás ajkainak mozgását, így tudtuk meg egymás nevét, ágyról ágyra: Alma. Janine. Dolores. Moira. June.” (Atwood 2021a: 22–23.) A többi Szolgálólányon kívül Fredé csak Nicknek árulja el a korábbi nevét. Fontos megjegyezni, hogy a Szolgálólányok névtelensége, illetve Atwood azon döntése, hogy nem nevezi meg a főhősét, jelzi, hogy egyéni identitásukat teljesen el szeretné törölni ez a rendszer. Gileádban ezeknek a nőknek csupán a szerepük miatt lehet bármiféle fontosságuk: teljes mértékben azon férfiak tulajdonai, akiknek kiutalták

őket. Bár a Parancsnokok és a Szolgálólányok viszonya szigorúan szabályozott, valójában a Szolgálólányoknak kevés lehetőségük van arra, hogy jelentsék az esetleges kihágásokat. Fredé úgy hivatkozik korábbi nevére, mint az „igazi nev[ére]” (Atwood 2021a: 143), amelyhez ragaszkodik, amelyre visszagondol, hogy legalább ilyen formában megőrizze korábbi identitását: „Az igazi nevemet mélyen magamba rejtem, mint valami elásott kincset, s tudom, egyszer majd visszajövök érte. Ennek a névnek aurája van, akár egy amulettnek, mint egy hihetetlen távoli múltból fennmaradt talizmánnak. Éjszaka van, fekszem az ágyamon lehunytt szemmel, s a szemhéjam mögötti sötétségben felfénylik előttem a régi nevem, szinte karnyújtásnyira.” (Atwood 2021a: 143.) Ő maga úgy gondolja, hogy a Gileádba való teljes integrálása csak neve teljes feladásával, elfelejtésével lenne lehetséges, hiszen amíg emlékszik a nevére, múltbeli énje is létezik: „El kell felejtennem az igazi nevemet és a múltamat mindenestül. Most Fredének hívnak, és itt élek.” (Atwood 2021a: 233.)³ FINIGAN szerint Fredét a régi neve arra emlékezteti, hogy „valaha »megbecsült« személy volt, és nem csupán »becses« biológiai áru” (2011: 448, saját fordítás).

A Parancsnokoknál házvezetőnőként tevékenykedő *Márták* (*Marthas*; magyarul néhol *Márta-nővérek*) életéről jóval kevesebbet tudunk meg. Csak a keresztnévükön szólítják őket is. A regényekben nem esik szó arról, hogy meg kellett-e változtatniuk a nevüket, ám ha meg is tarthatták korábbi kereszt- és vezetéknevüket, az utóbbit nem használják. Ők is az adott háztartáshoz tartoznak, mégis szabadabbak, mint a Szolgálólányok. Míg a magyar fordításban megjelenő *Márta-nővér* megnevezés egyfajta apácaszerepet jelezhetne, az eredetiben nincs erre utalás. Sőt, e nők a vallási oktatásban, az adott háztartás vallási életében is kevésbé vesznek részt, csupán jelen vannak a kötelező Szeretéseken. TEMPLIN (1993: 147) megemlíti, hogy nevük a Lukács evangéliumában megjelenő Mártához köthető, aki a háztartási teendőkkkel volt elfoglalva Jézus látogatásakor, ahelyett, hogy meghallgatta volna tanításait. A *Márta* név így a magyarban – olykor egy utótaggal kiegészülve – köznevesül Gileád világában. HAJDÚ írja, hogy „[m]itológiai neveknek tekintjük a Biblia neveit is, amelyekből sok köznevesült valamilyen formában” (HAJDÚ 2003: 74). A köznevesülés két okát adja meg: „Az egyik társadalmi, amennyiben egy névviselő (személy, hely vagy más objektum) a többinél ismertebbé válik, nevét egyre többen használják, s lassan, fokozatosan fogalomná válik. [...] A másik ok pszichológiai, lélektani. A tulajdonnevet viselő jelentősége oldaláról megközelítve a szimbólummá válásnak lehetünk tanúi. [...] Talán egyfajta metonímiáról is beszélhetünk ebben az esetben, hiszen a tulajdonnevet átvisszük valamely tárgy vagy fogalom megnevezésére.” (HAJDÚ 2003: 71–72.) Ebben az esetben a köznevesülés tulajdonképpen mesterséges, hiszen a Gileádot alapító Parancsnokok hozzák létre a megnevezéseket is. A *Márta* név gileádi használatában a HAJDÚ által megadott második ok lép életbe: a *Márta* név jelentése 'a háztartással foglalatosskodó nő' lesz. RESZEGI KATALIN (2022: 63) ezt a jelenséget „metaforikus megfeleltetés”-nek nevezi. Jelentéstani szempontból két kategória keveredik e megnevezésben: a HAJDÚ által felállított rendszer szerint a „lelki tulajdonság” és a „foglalkozás” jelentéstani kategóriája (HAJDÚ 2003: 79–80), TAKÁCS rendszere szerint pedig a „lelki tulajdonság” altípus, illetve az „egyéb” altípusba sorolt „foglalkozás, tisztség megnevezése” kategória „az ember megnevezése és tulajdonsága” jelentéscsoporton belül (TAKÁCS 2007: 80–81). Bár

³ Az angol eredetiben Fredé a 'titkos név' (*secret name*) kifejezést használja (Atwood 2017: 143).

valójában a megnevezés a munkájukat, illetve ahhoz szorosan kapcsolódva a társadalmi helyzetüket jelöli, Gileád létrehozói minden bizonnyal lelki tulajdonságokat is asszociáltak hozzá. A Gileád létrehozásakor Mártának besorolt nők korábbi élete valószínűsíthetően nem teljesen felelt meg a gileádi szabályoknak, de azért nem veti ki őket a társadalom, mint a Jézabelben élő nőket vagy az ún. Nemnőket, és nem is Szolgálólányok, amiből tudhatjuk, hogy nem termékenyek.

A *Gazdaasszonyok (Econowives)* az alacsonyabb társadalmi osztályba tartozó férfiak, a *Gazdák (Econos)* feleségei; a két megnevezés a munkájukra, illetve társadalmi helyzetükre utal. E férfiak semmilyen formában nem vesznek részt Gileád irányításában, illetve a rendfenntartásban, hanem kétkezi munkát végeznek, például vízvezetékyszerelők. A nők angol megnevezése feltehetően az *economy* 'gazdaság, gazdaságosság', illetve a *wife* 'feleség' szó összekapcsolásával jött létre. TEMPLIN (1993: 146–147) az *economy car* 'alacsony árú autó' kifejezésből eredezteti a szót, arra gondolván, hogy Gileád vezetői között korábbi reklámszakemberek is vannak. Így akár azt is feltételezhetjük, hogy ennek is Waterford lehet a kitalálója.

Emellett megjelenik még egy női társadalmi osztály, a prostituáltaké. Bár ez hivatalosan nem létezhetne ebben a világban, a magas rangú férfiak és a kereskedelmi delegációk számára fenntartanak egy szórakozóhelyet, mely a korábbi világ mintegy ironikus újraalkotása. Itt a prostituáltak különféle jelmezekben (pl. Playboy-nyuszinak öltözve) szórakoztatják a férfiakat. A szórakozóhely neve *Jézabel (Jezebel)*, mely szintén a Bibliából származik (TEMPLIN 1993: 148). Jézabel a Bibliában Akháb felesége, aki Baálban hitt, és megölette Isten prófétáit. E helyre korábbi prostituáltak, illetve olyan, a gileádi vallás szerint bűnös nők kerülnek, akik nem hajlandók betagozódni az új társadalmi rendszerbe.

A *Nemnők (Unwomen)* azok a nők, akik már nem jelentenek hasznot a társadalom számára, például mert idősek; ők nem is élhetnek Gileádon belül. Elnevezésük mutatja, hogy megfosztják őket nem csupán a nevüktől, de a nemüktől és tulajdonképpen emberi mivoltuktól is.

3. Férfiak Gileádban. A férfiak világát kevésbé ismeri meg az olvasó, hiszen a két regény minden főszereplője nő. A férfiaknak öt társadalmi osztályát, illetve azok megnevezését ismerjük meg: *Parancsnokok (Commanders)*, *Őrzők (Guardians)*, *Angyalok (Angels)*, *Szemek (Eyes)* és *Gazdák (Econos)*. Emellett még léteznek orvosok és asszisztensek, róluk azonban jóval kevesebb szó esik. Csupán egy orvos és az asszisztense jelenik meg név szerint a regényekben, illetve azt tudjuk meg az orvosokról, hogy bár megbecsült tagjai a társadalomnak, nem a Parancsnokok közé tartoznak.

A Parancsnokok Gileád világának urai és megalkotói; nevük egyértelműen jelzi, hogy az ország berendezkedése – vallásossága mellett – katonai jellegű. TEMPLIN (1993) felhívja a figyelmet arra, hogy mindent ők neveznek el Gileád világában, a bibliai nevek használatával saját vallásosságukat hangsúlyozzák, a történetből azonban fény derül arroganciájukra és képmutatásukra. „A bibliai visszhangok a regényt átható ironia forrásai, amelyek újra és újra felhívják a figyelmet az ellentmondásra a tisztességeséget látszólag előtérbe helyező társadalom és az emberi méltóság kegyetlen meggyalázása között” (TEMPLIN 1993: 145, saját fordítás). A *Parancsnokok*, a testőri, sofőri és rendészeti munkát végző *Őrzők*, valamint a katonaként tevékenykedő *Angyalok* megnevezése a Biblia különböző angol nyelvű kiadásából származik (TEMPLIN 1993: 146).

Az Őrzőkről így beszél A Szolgálólány meséje narrátora, Fredé: „A torlasz mögött, a keskeny bejáratnál két férfi vár ránk a Hit Őrzőinek zöld uniformisában, jelvényük – két, keresztbe tett kard fehér háromszög fölött – ott díszlik váll-lapjukon és baretjükön. Az Őrzők voltaképpen nem katonák. Hétköznapi rendészeti és más alantas munkákra használják őket – amilyen a Parancsnokné kertjének felásása például –, és általában vagy bárgyú alakok, vagy öregek, vagy munkaképtelenek, vagy nagyon fiatalok, eltekintve azoktól, akik álcázott Szemek.” (Atwood 2021a: 47–48.) Már teljes megnevezésükből látszik, hogy bár szerepük alapvetően nem vallási, ahhoz kapcsolják őket, hiszen Gileádban az állam és a vallás olyan szorosan összekapcsolódik, hogy a vallás elleni minden vétek egyben büntetés is és fordítva.

A gileádi férfiak vezetékneve – a fogorvosé (*dr. Grove*) és az asszisztenséé (*Mr. William*⁴) kivételével – nem jelenik meg a regények főszövegében. A Testamentumokban van egy *Saunders* nevű Parancsnok, de mivel a többi Parancsnokot a keresztnévükön szólítják (*Fred, Glen, Warren, Judd, Kyle*), illetve a Szolgálólányok nevét is a Parancsnokok keresztnévéből képezik, valószínűsíthetően ez is keresztnév a regényben. Korábban már egy NOVÁKTól származó idézetben megjelent, hogy a Parancsnok vezetéknévét nem ismeri Fredé, és ezt azzal magyarázza, hogy így valódi kiléte titokban maradhat a Szolgálólány előtt (NOVÁK 2017: 116). Magam ezt a szempontot kevésbé tartom fontosnak; kétlem, hogy a Parancsnokok már Gileád megalapításakor a bukásukra készültek volna a vezetéknévük eltitkolásával. Inkább az állhat a háttérben, hogy a Parancsnokok kevesen vannak, mind ismerik egymást, hiszen együtt tervezték meg Gileádot, így elégséges a keresztnévvel való megnevezésük. Emellett ironikus módon ez mintegy az apostolokhoz, illetve szentekhez köti őket, akikre szintén elsősorban keresztnéven szokás hivatkozni. Az Őrzőket, mint Nicket is, ha egy-egy háztartáshoz tartoznak, nem szükséges vezetéknéven szólítani, az Angyalok, illetve a háztartásokon kívül dolgozó Őrzők nevének kérdése pedig fel sem merül, hiszen csupán akkor találhatóhatnak velük a női főszereplők, amikor azok szolgálatban vannak. Gileád világában a kapcsolatok szigorúan szabályozottak, ami a névhasználatot és a nevek megismerhetőségét is meghatározza. Tulajdonképpen ez a momentum is elválasztja a férfiak és a nők világát, illetve nehezebbé teszi a férfiak megismerését és azonosítását; a Parancsnokokon kívül mindenki csupán egy feladat ellátója. Emellett TEMPLIN (1993: 153) szerint a vezetéknév hiánya a regény tanmese jellegét is erősíti.

A titkosrendőrségként működő Szemek esetében éppen a felismerhetetlenségük a fontos: bárki lehet Szem, s Gileád lakói pontosan tudják, hogy bármikor megfigyelhetik őket. A *Szem* megnevezés is jelzi, hogy feladatuk a rendszerellenes tettek meglátása és jelentése. KALER szerint ők az Isten mindent látó szemének paródiái (KALER 1989: 57). Emellett a megnevezés az angol *private eye* ’magándetektív’ kifejezésre is emlékeztet.

Fredé feltételezhetően Szemként is tevékenykedő Őrző szeretőjének, Nicknek a nevét KALER Niccolò Macchiavelli nevével, illetve az *old Nick* ’öreg Nick’ kifejezéssel hozza kapcsolatba, mely utóbbi a keresztényeknél az ördögre utal az angolban (KALER 1989: 58). Nick azonban nem egyértelműen negatív karakter, csak a keresztény vallás gileádi változatának szempontjából tekinthető ördögnek. A név akár Szent Miklósra is utalhat, aki többek között a gyermekek védőszentje, hiszen bár A Szolgálólány meséjének

⁴ Bár lehetséges, hogy ez valójában a vezetéknévként működő keresztnéve.

végén még nem egyértelműek a szándékai, a fiktív Pieixoto professzor is megemlíti előadásában, hogy „[n]agy valószínűséggel »Nick« segített »Fredé«-nek a szökésben” (Atwood 2021a: 485), azaz a szeretőjének, akiről úgy hiszik, hogy a gyermekével várandós.

Ahogy már említettem, a fiktív Pieixoto professzor feltételezései szerint Fredé Parancsnoka Frederick R. Waterford volt, aki ezen a néven jelenik meg a sorozatadaptációban is. A *Frederick* dímatikus, azaz összetett szerkezetű germán név. TEMPLIN szerint (1993: 151) ’hatalmas, gazdag és béke’ a jelentése, és gyakran adták német és porosz uralkodóknak. Az A Dictionary of First Names szerint is német eredetű: a *fred*/*frid* ’béke’ és a *ric* ’erő, uralkodó’ összetétele (HANKS–HARDCASTLE–HODGES 2006: 103–104). TEMPLIN (1993: 151) megemlíti, hogy a karakterhez illik a névnek a ’hatalom’ jelentéshez való kapcsolódása. Az, hogy a férfi említésekor a *Frederick* keresztnév becézését (*Fred*) használják, illetve Szolgálólánya nevét is ebből képezik, még inkább arra mutat, hogy kevés Parancsnok van, és mind ismerik egymást. Vezetékeve, a *Waterford* egy ír várost, illetve megyét takar, azonban mivel Atwood maga azt nyilatkozta, hogy a névadás és a karaktereinek választott nevek jelentése fontos számára (idézi TEMPLIN 1993: 143), feltehetően nem járunk tévúton, ha mélyebb jelentést is tulajdonítunk neki. Egyrészt eszünkbe juttathatja a Watergate-botrányt, másrészt Henry Ford nevét. Ford az 1920-as évek végén hozott létre egy utópikusnak szánt várost, Fordlandiát Brazíliában, mely az ideális várost testesítette volna meg, s feladata a gumitermelés lett volna. A vállalkozás azonban kudarcba fulladt, és Henry Ford unokája eladta Brazíliának (REED 2016).

A Szolgálólány meséjének a végén olvasható fiktív tudományos előadás feltételezi, hogy Fredé álneveket használ bizonyos személyek megnevezésére (*Luke*, *Nick*, *Moir*a és *Janine*), hogy megvédje őket (Atwood 2021a: 478–479). Mégis jelentőségteljes, hogy Fredé korábbi férjének, akitől elszakították, mikor megpróbáltak kislányukkal elmenekülni Gileádból, bibliai neve van: *Luke*, mely – ahogy KALER (1989: 48) is írja – Szent Lukácsra utalhat. Érdekes módon Gileád egyik létrehozójának, Fredé Parancsnokának a neve viszont nem bibliai, ami a valódi vallástól való távolságát jelezheti.

4. Gyermek névadása. A névadás gesztusa a gyermekek esetében is igen fontos Gileádban. Mikor az egyik Szolgálólánynak, Warrenének, korábbi nevén Janine-nek gyermeke születik, a Feleség *Angela*-nak nevezi el, ám hamar kiderül, hogy gileádi szóval Nembaba (*Unbaby*) vagy selejt (*shredder*), azaz valószínűsíthetően valamilyen rendellenességgel született. Fredé úgy gondolja, balszerencsés volt, hogy túl korán, rögtön a születése után nevezték el a kisbabát: „A kis Angela. Nem volt helyes, hogy túl hamar nevet adtak neki.” (Atwood 2021a: 345.) Az *Angela* név igen közel áll az *angel* ’angyal’ angol szóhoz, feltehetően ezért választották. Emellett a köznyelvben olykor *angel baby*-ként hivatkoznak azokra a gyermekekre, akiket vetélés vagy halvaszületés miatt veszítettek el a szülei, illetve akik röviddel a születésük után haltak meg.

A névadás a Feleségek feladata Gileádban, ők adhatnak nevet a gyermekeknek, akiket a legnagyobb kincsnek tekintenek, míg minden mást a férfiak neveznek el. A gyermeknevelés főképp a női szférához tartozik, ebbe pedig, úgy tűnik, Gileádban a névadás is beletartozik; ez látszólagos hatalmat ad a Feleségeknek.

5. Az ország és intézményei. Gileád a Bibliában „egy termékeny hely, amely a fűszereiről és gyógyfüveiről ismert”, míg a regényben ábrázolt országban nagy problémát okoz a környezetszennyezés és a betegség, „a fizikai és morális korrupció tere” (TEMPLIN 1993: 145–146, saját fordítás).

A Gileádot kitervelő vezetők a Jákob Fiai Kutatásszervező Központokban tevékenykedtek. Ez a név is utal arra, hogy Gileád számára központi történet Jákob, Rákhel és Bilha története. Emellett azonban a *Jákob Fiai Kutatásszervező Központ (Sons of Jacob Think Tank)* név egyrészt azt jelzi, hogy tudományként tekintenek a hatalomátvitelre, melyet komoly előkészületek előztek meg, másrészt hogy a vallás és a tudomány elválaszthatatlanul összekapcsolódik Gileád társadalmában. Saját érdekeiknek megfelelően alakítják a vallást, s a Biblia azon részeit emelik ki, amelyek saját céljaikat szolgálják. A nőknek ugyanakkor megtiltják az olvasást, a Bibliát és a könyveket elzárva tartják. Emellett e központok a Nagy-Britanniában gyakori férfiklubok (*gentlemen's clubs*) groteszk továbbgondolásainak tűnnek, hiszen ezekben a terekben a férfiak a nők kizárásával tárgyalják meg a társadalmi kérdéseket.

A Szolgálólányokat a Rákhel és Lea Központban (máshol: *Rákhel és Lea Átnevelő Központ*-ban) készítik fel, melyet a Szolgálólányok *Vörös Központ*-ként is emlegetnek (Atwood 2021a: 162–163). Ez nem csupán a Szolgálólányok által viselt ruha színére utalhat, de az átnevelés brutalitására is. A *Rákhel és Lea* név Jákob két feleségére utal. Jákob és Rákhel bibliai történetét Gileádban a Szolgálólány-rendszer helyességének bizonyítására használják. A terméketlen Rákhel helyett szolgálója, Bilha hordja ki Jákob gyermekét, majd Rákhel térdein szüli meg, mintegy helyettesítve őt. Ez szolgál a Szolgálólányok és Parancsnokaik szigorúan szabályozott szexuális aktusának, illetve a Szolgálólányok szülésének példjaként. A Rákhel és Lea Központban minden reggel az alábbi részt olvassák fel a Bibliából a Szolgálólányságra kiválasztott nőknek: „Adj nékem gyermekeket, mert ha nem, meghalok. Avagy Isten vagyok-é én, ki megtagadta tőled a méhnek gyümölcsét. Ímhol az én szolgálóm, Bilha, hogy szüljön az én térdeimen, és én is megépüljek ő általa.” (Atwood 2021a: 151.)⁵ A teljes bibliai idézet (1Móz. 30, 1–3) a regény egyik mottójaként szolgál.

A Nemnöket a Telepekre (*Colonies*) száműzik, ahol halottakat égetnek, mérgező hulladékot takarítanak el, illetve az „egészen elviselhető Telepek”-en (Atwood 2021a: 400) mezőgazdasági munkát végeznek. Moira, Fredé barátnője, aki egy szökési kísérlet után a Jézabelbe került, így beszél a Telepeken élőkről: „A Telepeken száműzték az idős nőket – biztosra veszem, hogy te is tőprengtél azon, miért látni egyre kevesebbet belőlük –, a Szolgálólányokat, akik elszúrták a harmadik esélyüket is, és az olyan javíthatatlanokat, mint én. Selejtek lettünk mindannyian. Ott persze mindenki meddő. Vagy eleve úgy került oda, vagy idővel azzá vált. A bizonytalan eseteket apró műtéttel korrigálják, nehogy bármiféle hiba csússzon be. A Telepeken élők nagyjából negyede férfi. A Nemi Eltévelyedettek nem mindegyike végzi a Falon.” (Atwood 2021a: 400–401.) Ide kerül tehát az elítélt férfiak egy része, illetve azok a nők, akik már nem hajtanak hasznot a társadalom számára. Bár a Telepeken is dolgoznak, sőt igen kemény munkát végeznek, az idős nők nincsenek szem előtt, Gileád társadalmában már csak a koruk miatt is kiveti őket magából, hacsak nem Feleségek vagy Nénik. A Feleségek is csak akkor élnek meg idős kort, ha a férjük szereti őket; ahogy a Testamentumokban láthatjuk, a Parancsnokok kisebb elővigyázatossággal akár meg is ölhetik őket mindenféle következmény nélkül. A Néniket az általuk birtokolt kényes tudás, illetve a női szférában betöltött irányító szerepük védi meg ettől. A *Telepek* elnevezés jelzi, hogy ezek kívül

⁵ A bibliai idézetet egyszerűsített változatban idézik a regényben. Vagy azért nem a pontos idézet szerepel, mert Fredé emlékezik rá vissza, vagy mert a Szolgálólányoknak egyszerűsített formában olvasták fel.

vannak Gileád világán, továbbá az angol *Colonies*-zal szemben a magyar *Telep* elnevezés 'a munkavégzés helyszíne' jelentést is játékba hozza. Bár sokat nem tudunk meg róluk, bizonyos tekintetben ezek a Telepek némileg Ausztráliára emlékeztetnek, ahová először elítélteket szállítottak a britek.

TEMPLIN szerint (1993: 145–147) a társadalmi osztályokra vonatkozó megnevezések egy része (*Parancsnokok, Angyalok, Őrzők, Szolgálólányok, Márták*) a Bibliából származik. Úgy véli, „[a] karakterek keresztnevei a Bibliából származó általános megnevezésekhez hasonlóan különös fontossággal bírnak a regényben: nem csupán segítik a szereplők bemutatását és a téma előrevitelét, hanem archetipikus felhangot is adnak a történetnek”, a regény így tanmeseként funkcionál (TEMPLIN 1993: 145, saját fordítás). Emellett azt is hozzá kell tennünk, hogy a megnevezések bibliai előképekhez kötésével a Parancsnokok legitimálják a tevékenységüket. A különböző osztályok megnevezéseinek esetében így mintegy romanticizálják is ezeket a szerepeket, elfedik a valódi sajátosságait. Például a politikusok Parancsnokok lesznek, a katonák Angyalok, a fizetetlen bérnyaságra kényszerített nők pedig Szolgálólányok. GYÖRGY EVELIN (2021) szerint a szöveggörnyezetükből kiragadt, sok esetben átformált bibliai idézetek használata „egy nagy manipulációs stratégiának a részeként értelmezendő”. Bizonyos szertartások, ünnepek (*Szertartás, Feloldozás, Hálaadási szertartás, Eksztézis, Együttvégezés*) megnevezéseiről így ír: „A vallási jelleg szavakban való érzékeltetése azért is fontos, mivel a hatalom vezetői ezáltal is annak az érzését akarják kelteni, hogy a szervezett ünnepeken végbemenő események (kivégzések, erőszakolások) Isten által elfogadottnak minősülnek” (GYÖRGY 2021: 60–62).

Még a boltok új elnevezései is három célt szolgálnak (pl. *Mezők Lilioma / Lilies of the Field* – nőiruha-bolt; *Tej és Méz / Milk and Honey* – élelmiszerbolt; *Húsból Vagyunk / All Flesh* – húsbolt). Egyrészt azt, hogy a nők, akik számára tiltott az olvasás, fel tudják ismerni őket, hiszen cégereik a nevüket ábrázolják képként. Másrészt – ahogy KALER is megemlíti (KALER 1989: 52) – ezek is a Bibliából származnak, így tovább erősítik azt a képzetet, hogy Gileád minden apró részlete a valláshoz kapcsolódik, tehát megkérdőjelezhetetlenül helyes. Harmadrészt ezáltal is egy egyszerűsített, sok tekintetben a múlt bizonyos elemeit imitáló világot építenek fel, amelyben minden típusú boltból egy van, ezek pedig kedves, egyszerű nevet viselnek, és nőekkel vannak tele. Mi ez, ha nem egy romanticizált, ilyen formában sosem létezett múltat újrateremtő kép?

A titokban működő, a nőknek Gileádból kijutni segítő *Földalatti Nőút (Underground Femaleroad)* megnevezése „a XIX. századi rabszolgamentő hálózatra utal – *underground railroad* (földalatti vasút) – mely a résztvevők életének kockáztatásával segítette a szökött rabszolgákat Északra, gyakran Kanadába (BENCZIK 2021: 51). A kettő közötti kapcsolatról BÉNYEI (2007: 83) is ír. A regények ezáltal egyértelműen a rabszolgák helyzetéhez hasonlítják a Szolgálólányokét.

6. Névváltoztatások a Testamentumokban. A Testamentumok főszereplői mind névváltozáson esnek át, ami jelzi, hogy a Gileádban élő, sőt még az onnan származó, majd oda csupán ideiglenesen belépő nők identitására is hatással van ez a világ. Lydia néni eredeti nevét nem tudjuk meg, ami arra utalhat, hogy ő már véglegesen Gileádkhoz tartozik, azon a világon kívül nincs neve, és nem is létezhet. A *Kis Nicole*-ként Kanadába kicsempészett fiatal lány *Daisy*-ként éli az átlagos tinédzserlányok életét, majd a *Jade* nevet veszi fel, mikor a Gyöngyleányokat megtévesztve szeretne bejutni az országba. A *Nicole* név a *Nicholas* francia női formája. A férfinév a görög *Nikolaos*-ból ered, melynek két eleme a *niké* 'győzelem' és a *laos* 'nép' (HANKS–HARDCASTLE–HODGES

2006: 204–205). Az első kötetben Fredé úgy hiszi, hogy Nicktől, a háznál állomásozó Örzőtől esett teherbe, nem pedig a Parancsnoktól, így, ha feltételezzük, hogy ő Fredé lánya, akkor a neve már elárulja, hogy Nick gyermeke. A *Daisy* 'margaréta'-t jelent, amely S. THERESA DIETZ alapján többek között a szépség és az ártatlanság virága, valamint az egyik szimbolikus jelentése az, hogy 'soha nem mondom el' (DIETZ 2022: 38, saját fordítás). Ez igen beszédes, hiszen a név a szereplő valódi identitását fedi el. A *Jade* 'jádekő' jelentésű, így az értékesség mellett keménységet is sugall. A lány *Nicole*-ként szimbólummá válik, egy egész nép keresi és várja haza; *Daisy*-ként nem tud a múltjáról, viszonylag szabadon él; *Jade*-ként viszont meg kell keményednie, meg kell tanulnia verekedni, és elfedni a valódi szándékát.

Agnes Jemima a szerelem nélküli, félelmetesnek tűnő, balsorsot sejtető házasság helyett választja a Néninek tanulást, és válik Victoria névű. Saját nevééről így beszél narrátorként: „A nevem akkoriban Agnes Jemima volt. Az Agnes jelentése »bárány«, így mondta az anyám, Tabitha. [...] A Jemima név pedig egy bibliai történetből származik. Jémima különleges kislány volt, mivel az apját, Jóbót Isten balsorral sújtotta, mert próbára akarta tenni, és ebben az volt a legrosszabb, hogy Jób összes gyermeke meghalt. Minden lányát és minden fiát megölték! Valahányszor meghallottam ezt, mindig beleborzongtam. Szörnyű érzés lehetett, amikor Jób meghallotta a hírt. De Jób kiállta a próbát, és Isten újabb gyermekeket adott neki – több fiút és három lányt –, így újra boldog volt. Jémima volt az egyik lány neve. – Ő Isten ajándéka volt Jóbnak, ahogy te is Isten ajándéka vagy nekem – mondta az anyám.” (Atwood 2019a: 30–31.) Az *A Dictionary of First Names* a 'tisza, szent' jelentést tulajdonítja a görög *hagnos* szónak, melyből az *Agnes* származik. Emellett megemlíti, hogy egy keresztény szent neve, aki fiatal nőként halt mártírhalált, s a név mai alakjának kialakulásában szerepet játszott, hogy a latin *agnus* 'bárány' szóra asszociáltak róla (HANKS–HARDCASTLE–HODGES 2006: 5). Amellett, hogy Jób egyik lányának a neve, a *Jemima* jelentése 'hattyú' vagy 'fényes, mint a nap' (HANKS–HARDCASTLE–HODGES 2006: 140, saját fordítás). A lány főképp az *Agnes* nevet használja, mely jelezheti apjával, illetve annak második feleségével való kapcsolatát, akik egyáltalán nem ajándékként tekintenek a lányra. Novíciaként a *Victoria* nevet választja, mely a latin *victoria* 'győzelem' szóból eredhet (HANKS–HARDCASTLE–HODGES 2006: 271). Valóban győzedelmeskedik is, hiszen kijuttatja Gileádból a titkos dokumentumokat. Emellett ez a név a többi, Nénik számára választható névhez hasonlóan egy márkanevből, a *Victoria's Secret* 'Victoria titka' fehérneműmárka nevéből származhat; Agnesnek valóban több titkot is meg kell őriznie a regényben. *Nicole/Daisy/Jade*-hez hasonlóan ő is egy tisztaságot, ártatlanságot sugalló név helyett vesz fel egy harciasságot sugalló nevet, amikor részletesebben megismeri Gileád működését. A nőknek harcolniuk kell ebben a világban, ha túl akarnak élni, ám ez nevüket, identitásukat és eredettörténetüket is megváltoztatja; *Nicole/Daisy/Jade* és *Agnes Jemima / Victoria* néni így tudják meg, hogy ki az igazi édesanyjuk, és hogy féltestvérek.

A már említett sorozatadaptációban megjelenő kis *Nicole* Fredé lánya, idősebb lányát pedig Agnesnek nevezik át örökbefogadó szülei; ezt a lehetőséget a Testamentumok sem zárja ki. Atwood azt nyilatkozta, megkérte a sorozat fő készítőjét, Bruce Millert, hogy bizonyos karakterek ne haljanak meg, illetve azt is megemlítette, hogy nagy teret hagyott a sorozat számára, hiszen tizenöt évvel A Szolgálólány meséje után játszódik a Testamentumok (ALLARDICE 2019). Így egyértelműen számításba vette, hogy a sorozat egy irányba haladhasson a Testamentumokkal. Mivel a szerző maga is részt vett a sorozat megalkotásában, feltételezhetjük, hogy a regényben is Fredé lányairól van szó.

A főszereplők mellett érdemes megemlíteni Agnes Jemima osztálytársát és barátnőjét, Beckyt, aki öngyilkossági kísérlete után csatlakozik a Nénikhez, s Noviciaként az *Immortelle néni* nevet veszi fel. A *Becky* a *Rebecca* névből származik. Jákob anyját hívták így (HANKS–HARDCASTLE–HODGES 2006: 227), Jákob története pedig, mint láttuk, a gileádi vallás számára kiemelten fontos. Az *Immortelle* név valószínűsíthetően a L’Occitane en Provence márka bőrfiatalító kozmetikumokat tartalmazó termékcsaládjának nevéből jöhet. A termékcsalád az *immortelle* (*helichrysum italicum*, olasz *szalma-gyopár*) nevű növényről kapta a nevét, melynek szimbolikus jelentése ’fordulj meg’ (DIETZ 2022: 105, saját fordítás). A regényben azonban társai szökését fedezi, azok nem fordulhatnak vissza érte. Emellett az *immortelle* szó alakja hasonlít az angol *immortal* ’halhatatlan’ szóhoz. Immortelle néni tragikus módon feláldozza magát Agnes Jemimáért/Victoria néniért és Nicole-ért/Daisy-ért/Jade-ért; emlékét az általuk, illetve családjuk által állított szobor őrzi.

7. Nevek Gileád után. Ahogy már említettem, mindkét regény egy-egy „gileádi tanulmányok” (Atwood 2021a: 467), illetve „[g]ileádisztikai” (Atwood 2019a: 595) szimpózium részleges átiratával zárul; mindegyik átirat központi része egy, a főszöveget vizsgáló előadás. Az előadók nevei igen beszédesen jelzik a társadalomban végbemenő változásokat. BENCZIK VERA így ír erről: „A *Szolgálólány* utóhangja északon, az inuit területen játszódik, és a konferencia résztvevői egy részének is őslakos neve van. Az ironizáló, lenéző és tárgyiasító hangnem – hiszen Fredé története levéltári objektumként a kutatás tárgyává válik –, és a tudományos konferencia satirikus megjelenítése ellenpontozza a narrátor történetének szívszorító drámáját, és felcseréli a hagyományos gyarmatosító-gyarmatosított ellentétpárt. Itt az őslakos túlélők tekintenek vissza a keresztény fehér Amerika kudarcára, és írják át saját szájuk íze szerint a történelmet.” (BENCZIK 2021: 51, kiemelés az eredetiben.) BENCZIK feltételezhetően az alábbi nevekre utal: *Lorraine Növekvő Hold* (*Professor Maryann Crescent Moon*), *Johnny Futó Kutya* (*Professor Johnny Running Dog*).

Érdekes különbség, hogy míg a regények Gileádjában a „kaukázusi” (Atwood 2021a: 476) lakosság születésszámának növelését tűzik ki célul, a sorozatadaptációban színes bőrű Parancsnokok, Szolgálólányok és örökbefogadott gyermekek is vannak. Bár ennek többféle magyarázata is lehet, mindenképp jelentős különbség a sorozat és a regények között, hogy a sorozat a regényekkel ellentétben össztársadalmi szintű problémaként ábrázolja a népességsökkenést, a rassz kérdése kevesebb teret kap.

Az őslakos szereplők mellett más országok egyeteméről is érkeznek előadók (Cambridge-ből és az indiai Barodai Egyetemről). Pieixoto professzor (Professor James Darcy Pieixoto), aki mindkét regényben a főszövegről beszél, Cambridge-ből érkezik előadást tartani. KALER szerint neve a pikareszkhez kapcsolódhat: a *James* utalhat a nagy spanyol szent nevére, a *Pieixoto* pedig Don Quijote-ra (angolul: *Quixote*) és az amerikai festőre, Ernest Peixottóra (KALER 1989: 60). Második keresztneve, a *Darcy* utalhat Jane Austen híres főhősére (KALER 1989: 60, TEMPLIN 1993: 152), illetve Jeanne d’Arc nevére (KALER 1989: 60). TEMPLIN szerint A *Szolgálólány* meséje utóhangjában megjelenő nevek „kozmpopolitizmust és látszólag új egalitárizmust sugallnak”, ám ARNOLD DAVIDSON-ra (1988) hivatkozva írja, hogy „az értékek és attitűdök, amelyek Gileád létrejöttét lehetővé tették, még mindig uralkodóak” (TEMPLIN 1993: 152, saját fordítás). Erre utalhat az is, hogy korábbi ízléstelen viccei miatt a Testamentumokban megjelenő tizenharmadik szimpóziumon Pieixoto bocsánatot kér, ám azt is a női vezetők nagy számára tett megjegyzéssel kezdi (Atwood 2019a: 597). Míg Darcy rosszul ítélte meg eleinte

Elizabeth Bennet, Pieixoto helytelen előítéletekkel, tudományosnak tartott semleges-séggel közelít a gileádi társadalom, a fennmaradt hangfelvételek és iratok vizsgálatához. TEMPLIN a fiktív kutató hozzáállását az első regény függelékét vizsgálva így írja le: „morális érzéketlenség, mivel az intellektuális távolságtartás nevében Pieixoto arra kéri a hallgatóságot”, hogy megértőek legyenek Gileáddal (TEMPLIN 1993: 152, saját fordítás). A szimpózium Gileádot mintegy romanticizálja, olyan programokat kínálva, mint „gileádi zsoltréneklés” vagy „korabeli kosztümös szerepjáték” (Atwood 2019a: 596). Pieixoto kutatótársának neve *Knotly Wade*. „A Knotly gubancost vagy titokzatost jelent, és a Wade halványan emlékeztet Wace-re, Artúr király legendájának angol újrafordítójára, aki úgy »gázol át« a krónikákon, mint Fredé” (KALER 1989: 60, saját fordítás).⁶

8. Konklúzió. Margaret Atwood Gileádban játszódó regényeiben a nevek cselekményalakító szereppel bírnak, és jelzik a szereplők identitásának változásait. Olykor egyértelműen beszélő neveket használ a szerző, s a szereplőket gyakran a korábbi nevük elvételével a korábbi identitásuktól is megfosztják. A nők közül a Szolgálólányoknak és a Néniknek kell kötelezően nevet változtatniuk és ezzel együtt új identitást felvenniük. Névváltoztatásuk azonban különböző módon megy végbe: a Szolgálólányok Parancsnokukról kapnak nevet, így mintegy tárgyi tulajdonná redukálják őket, a leendő Nénik pedig – legalábbis Gileád későbbi korszakában – maguk választhatnak új nevet egy meghatározott listáról. A Nénik egy-egy nő által kedvelt termékről kapják új nevüket, mivel a hatalom birtokosai úgy vélik, e nevek megnyugtatóak lehetnek a többi nő számára. Mindazonáltal ez a fajta névváltoztatás egyszerre jelzi, hogy egyrészt a Nénik állnak a legközelebb a Gileádot megelőző Amerika világában élő nőkhöz, hiszen nekik nem kell feladniuk az olvasást, van munkájuk és hatalmuk, másrészt épp a jelentőségüket kisebbitik ezáltal, hiszen neveik nőknek szánt gyógyszerekhez, édességekhez, kozmetikumokhoz és sminktermékekhez hasonlítják őket.

A nők és férfiak nevei más esetekben is egyértelműen utalnak a regényben játszott szerepükre, illetve sok esetben jellemükre is. Jóval kevesebbet tudunk meg a férfiak névhasználatáról, azonban mindenképp figyelemreméltó, hogy csupán a fogorvos és talán asszisztense használja a vezetéknevét. A többi főszereplőt mindössze keresztnévükön nevezik meg, ami a Parancsnokok esetében a fontosságukra utalhat, a Nick és a hozzá hasonló szerepet betöltő Őrzők esetében azonban inkább arra, hogy egy háztartáshoz tartoznak, azon belül pedig csupán keresztnévre van szükségük. Emellett valószínűsíthetően azért sem jelenik meg több férfinév, mert a nők és a férfiak közötti kapcsolatok minden formája szigorúan szabályozott. A gyermekek nevére Gileádban kizárólag az anyák döntenek, ez mutatja, hogy a gyermeknevelést teljes mértékben a nők feladatának tekintik, illetve ez a Feleségek valójában igen korlátozott hatalmának bizonyítéka is.

A különböző társadalmi csoportok megnevezései nem egyszerűen szakmát vagy családi állapotot jelölnek, hanem az adott osztályba tartozók társadalomban elfoglalt helyét is, és több esetben bibliai előképekhez kapcsolódnak. Gileád és intézményei is bibliai neveket viselnek, mely által a Parancsnokok, akik létrehozták Gileádot, saját tevékenységüket legitimálják, illetve romanticizálják.

⁶ A *wade* szó jelentése: 'gázol, átgázol'.

A Testamentumok történetének váza mintegy elmondható lenne a főszereplők névváltoztatásainak felsorolásával is. A nevek cselekményalakító szerepük mellett arra is rámutatnak, hogy Gileád világa meghatározza az akár ideiglenesen, akár hosszabb ideig ott élő nők identitását. A Gileád megszűnése utáni nevek jelzik a társadalom átalakulását. A nevek és megnevezések megváltoztatása Gileád világának egyik alapköve.

Felhasznált források

- Atwood, Margaret 2017. *The Handmaid's Tale*. Vintage, London.
- Atwood, Margaret 2019a. *Testamentumok*. Ford. Csonka Ágnes. Jelenkor Kiadó, Budapest.
- Atwood, Margaret 2019b. *The Testaments*. Chatto & Windus, London.
- Atwood, Margaret 2021a. *A Szolgálólány meséje*. Ford. Mohácsi Enikő. Jelenkor Kiadó, Budapest.
- Atwood, Margaret 2021b. Bevezetés. In: Margaret Atwood, *A Szolgálólány meséje*. Jelenkor Kiadó, Budapest. 7–16.

Hivatkozott irodalom

- ALLARDICE, LISA 2019. Interview. Margaret Atwood: 'For a long time we were moving away from Gilead. Then we started going back towards it'. *The Guardian* 2019. 09. 20. <https://www.theguardian.com/books/2019/sep/20/margaret-atwood-moving-away-from-gilead-testaments> (2024. 02. 20.)
- BENCZIK VERA 2021. Utánam az özönvíz. Az apokalipszis alakváltozatai Margaret Atwood prózájában. *Tiszatáj* 75/2: 45–54.
- BÉNYEI TAMÁS 2007. Női antiutópia (Margaret Atwood: *A szolgálólány meséje*. Ford. Mohácsi Enikő. Lazi Könyvkiadó, 2006). *Műút* 52/2: 81–85.
- DAVIDSON, ARNOLD 1988. Future Tense Making History in *The Handmaid's Tale*. In: VAN-SPANCKEREN, KATHRYN – CASTRO, JAN GARDEN eds., *Margaret Atwood. Vision and Forms*. Carbondale, Southern Illinois UP. 113–121.
- DIETZ, S. THERESA 2022. *The Complete Language of Flowers. A Definitive and Illustrated History*. Wellfleet Press, New York.
- FARKAS TAMÁS 2014. A névtelenség és a megnevezés alapkérdéseiről. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 124–138.
- FINIGAN, THEO 2011. "Into the Memory Hole". Totalitarianism and *Mal d'Archive* in *Nineteen Eighty-Four* and *The Handmaid's Tale*. *Science Fiction Studies* 38: 435–459. <https://doi.org/10.5621/sciefictstud.38.3.0435>
- GYÖRGY EVELIN 2021. „Ha megvalljuk bűneinket, Ő, és igaz Ő, megbocsát”. A nyelv szerepe a hatalom megformálásában Margaret Atwood *A szolgálólány meséje* című regényében, az azonos című sorozatadaptációban és a *Testamentumokban*. *Korunk* 32/1: 57–64.
- HANKS, PATRICK – HARDCASTLE, KATE – HODGES, FLAVIA 2006. *A Dictionary of First Names*. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/acref/9780198610601.001.0001>
- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan. Személynevek*. Osiris Kiadó, Budapest.
- KALER, ANNE K. 1989. "A sister, dipped in blood". Satiric Inversion of the Formation Techniques of Women Religious in Margaret Atwood's Novel *The Handmaid's Tale*. *Christianity and Literature* 38/2: 43–62. <https://doi.org/10.1177/014833318903800206>

- KOROMPAY KLÁRA 1999. Nevek hiánya, nevek sérülése (Irodalmi példák alapján). *Névtani Értesítő* 21: 290–293.
- LADÓ JÁNOS 1971. *Magyar utónévkönyv*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- MCCARTHY, MARY 1986. “Breeders, Wives, and Unwomen.” *The New York Times Book Review* 1986. 02. 09. 1, 35.
- NOVÁK ZSÓFIA 2017. „A jobb sosem jelent mindenkinek jobbat” (Margaret Atwood: *A szolgálólány meséje*, ford. Mohácsi Enikő). *Alföld* 68/11: 111–118.
- REED, DREW 2016. Lost Cities #10: Fordlandia – the failure of Henry Ford’s utopian city in the Amazon. *The Guardian*. 2016. 08. 19. <https://www.theguardian.com/cities/2016/aug/19/lost-cities-10-fordlandia-failure-henry-ford-amazon> (2024. 02. 20.)
- RESZEGI KATALIN 2022. *Kognitív szemléletű névtudományi vizsgálatok*. A Magyar Névéchivum Kiadványai 54. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- TAKÁCS JUDIT 2007. *Keresztnevek jelentésváltozása. Egy tulajdonnévtípus közszóvá válásának modellje*. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 86. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- TEMPLIN, CHARLOTTE 1993. Names and Naming Tell an Archetypal Story in Margaret Atwood’s *The Handmaid’s Tale*. *Names* 41: 143–157. <https://doi.org/10.1179/nam.1993.41.3.143>

SCHÄFFER ANETT

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6331-9019>

Miskolci Egyetem

Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

ANETT SCHÄFFER, *Owning a name or being owned? Names and namelessness in Margaret Atwood’s The Handmaid’s Tale and The Testaments*

Margaret Atwood’s well-known dystopian novel, *The Handmaid’s Tale* (1985) and its sequel, *The Testaments* (2019), are both set in the fictional state of Gilead, which replaced the former United States of America in a coup. One of the principal challenges facing the country is a declining birth rate. In response, the leaders of Gilead, known as the Commanders, have attempted to solve the problem by establishing a version of Christianity that aligns with their own values and by creating a society in which women and men are divided into distinct classes based on their earlier adherence to the regime’s principles, their role in the coup, and, in the case of women, their fertility. This paper analyses what the names of the different classes, the names, renamings or, in some cases, the namelessness of the characters tell us about the world of Gilead; what connotations the different names of the characters and classes have; how names are used to connect every institution of Gilead to religion; and how the plot is structured by the names that are used by the main characters in different parts of *The Testaments*.

Keywords: literary names, personal names, names of women, anonymity, dystopia, Margaret Atwood, *The Handmaid’s Tale*, *The Testaments*